

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Received: 07.01.2019 • Kabul Tarihi / Accepted: 20.03.2019

HZ. MUAVİYE

Hz. Muawiyah

Abdullah ÜNALAN

Doç. Dr. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Temel İslam Bilimleri Bölümü/Siirt/Türkiye

aunalan@siirt.edu.tr

orcid.org/0000-0000-2539-56521

Öz

Hz. Peygamber'in emir ve buyruklarının aktarılmasında Peygamber'in arkadaşlarının önemli rolü bulunmaktadır. Bunu bilen Peygamber bizzat arkadaşları hakkında tavsiyelerde bulunmuş ve onları övmüştür. Onun arkadaşlarından birisi de Hz. Muaviye'dir.

İslam siyasî tarihinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Hz. Muaviye'nin adil, âlim, dâhi ve hayatı başarılarla dolu olduğu kabul edilmesine rağmen haksız hücumlara maruz kalmış ve Şîa'nın oluşturduğu algılarla hain ilan edilmiştir. Bu makalede bu saldırılar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muaviye, adalet, saltanat, mazlum, eleştiri, masumiyet.

Abstract

The Prophet's friends played an important role in the transfer of the orders and commandments of the Prophet. The Prophet personally advised and praised them. One of his friends is the Mu'awiyah.

One of the important personalities of Islamic political history, Hz. Despite the fact that Mu'awiyah is considered to be a fair, scholarly, genius and life-filled success, he has been exposed to unjustified attacks and has been declared a treacherous man by Shiya's perception operation. In this article discusses these attacks.

Keys Word: Hz. Mu'awiye, justice, reign, oppression, criticism, innocence.

Giriş

Rasûlullah'ın arkadaşları olan ashâb, Müslümanların olduğu gibi bütün insanlığın eşsiz örnekleridir ki hem Allah pek çok Kur'ân âyetinde, hem Hz. Peygamber çok sayıda hadîsinde onları medh-u-sena etmiş ve 'Ashabımı eleştirmeyiniz'¹ buyurmuştur. Hem Kur'ân-ı Kerîm'de, hem Rasûlullah'ın hadislerinde ashab methedilirken, özel kayıtlar dışında ashab arasında ayırım yapılmamış; Allah ve Rasûlü'ne uyan İslam âlimleri de, tarih boyunca bütün ashabi 'adl/güvenilir' kabul etmişlerdir.

İslam tarihinin dönüm ve ayrışma noktalarından biri de, çıkan siyasi anlaşmazlık sonucunda Müslümanların üç gruba ayrıldığı Sıffîn savaşıdır. O gün ayrışan gruplardan Hz. Ali (v. 40/661) taraftarları hakkında 'Şî'atü Ali' tabiri kullanılmış ve bu durumun Şîa'nın doğuşuna zemin teşkil ettiği görüşü ağırlık kazanmıştır. Hilafet el değiştirdikçe Şîa olgunlaşmış ve zamanla kemikleşerek önemli bir itikadî ekol olarak günümüze kadar devam etmiştir.

Bu makalede, Şîa üzerinde durmamakla beraber, Şîa'nın itikadî yönünün temellendirilmesi, arka planına inilmesi, hangi kültürlerden etkilendiği ve izlerini taşıdığı konusu üzerinde araştırmaların yapılması gerektiği kanaatini taşıyoruz.

Zira Şîa'nın Kur'ân-ı Kerîm, sahabe, imanın rükünlerinden sayılan takıyye ve gaybet gibi konularda itikadı zedeleyen tehlikeli görüşleri bulunmaktadır. Biz bu makalede sahabe hakkındaki düşünceleri üzerinde biraz duracağız.

Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerîm ve Rasûlullah'ın sünneti bize sahabe kanalıyla ulaşmıştır. Sahabenin devreden çıkarılmasıyla sünnet kalmayacağı gibi vahiy de kalmaz. Kur'ân'ın intikalinde sahabeye güvenip hadîslerin rivayetinde güvenmemek önemli bir çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Resûlullah'tan ashabını metheden, makamlarını yücelten ve mertebelerine delalet eden medihler sabittir.² Rasûlullah (s) hiçbir ayırım yapmadan, 'Ashabımı eleştirmeyiniz! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, biriniz Uhud dağı kadar altın tasadduk etse de, onlardan birinin yarısının mertebesine bile ulaşamaz'³ buyurarak ashabını eleştirmeyi menetmiştir. Başka bir hadîste de, "Ashabım konusunda Allah'tan korkun! Ashabım konusunda Allah'tan korkun! Benden sonra onları amaçlarınız için kullanmayınız eleştirmeyiniz! Onları seven, benim sevgimden dolayı sever, onlara buğzeden bana buğzundan dolayı buğzeder; onlara eziyet eden bana eziyet etmiş olur; bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş olur ki Allah, kendisine eziyet edeni kısa sürede cezalandırır"⁴, buyurarak ashabın yanındaki değerini ve onları eleştirmenin Allah'a karşı işlenmiş ağır bir suç olduğunu vurgulamaktadır. Sahabeyi eleştirmenin arka planında aslında vahiy vardır. Ancak Kur'ân'a doğrudan saldırma ortamı oluşmadığından, birinci etapta sahabe/hadîs hedef alınmaktadır. Sahabe/hadîsin bertaraf edilmesi halinde Kur'an'ın İlahî aidiyetinin bertaraf edilmesi kolaylaşacaktır.

Şîa, Ehl-i Sünnet'in temel dinamikleri olan Hz. Ebu Bekir (v. 13/634), Hz. Ömer (v. 23/644) , Hz. Osman (35/656), Hz. Aişe (v. 57/677) başta olmak üzere, Ehl-i Beyt ve üç-beşi dışında bütün sahabeyi ağır bir dille eleştirmektedir.

İslâm tarihinin 14 asrı boyunca Müslümanlar tarafından pek çok devlet kurulmuş, yıkılmış, içeride ve dışarda pek çok önemli başarı elde edilmiş ve pek çok acı olay yaşanmıştır. Ancak Müslümanların yaşadıkları ve tarih boyunca etkilerinden kurtulamadıkları en acı hadiselerden biri Hz.

¹ Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sûre (v. 279/892), *el-Câmiu's-Sahîh ve hüve Sunenü't-Tirmizî*, (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty.), 50/Menakıb 59. Ayrıca bkz. Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed bin İsmâil bin İbrahim bin el-Muğîre bin Berdizbeh (v. 256/870), *Sahîhu el-Buhârî*, (İstanbul: el-Mektebetu'l-İslâmiyye, ty.), 62/Fedailü Ashabi'n-Nebi 5; Müslim, Ebu'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşayrî en-Neysâbü'rî (v. 261/875), *Sahîhu Muslim*, thk. Muhammed Fuad Abdulkâfi, (Kahire: Dâru İhyâ'ül-Kutubi'l-Arabiyye, 1336/1918), 33/Fedailü's-Sahabe 221; Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdi (v. 275/888), *Sünenü Ebi Dâvûd* (Avnu'l-Ma'bûd ile beraber), (Beyrut: Dâru'l-Fikr, Beyrut 1399/1979), 34/Sünne 10.

² Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed el-İsfehanî, *Tesbîtü'l-İmame ve Tertîbü'l-Hilafe*, thk. İbrahim Ali et-Tehamî, (Beyrut: Daru'l-İmam Müslim, 1407/1986), s. 47.

³ Tirmizî, "Menakıb", 50-59.

⁴ Tirmizî, "Menakıb", 50- 59. Ayrıca bkz. Buhârî, "Fedailü Ashabi'n-Nebi" 5; Müslim, "Fedailü's-Sahabe" 221; Ebû Dâvûd, "Sünne", 10.

Osman'ın şehadeti iken, bir diğeri Rasûlullah'ın aziz torunu Hz. Hüseyin'in ailesiyle beraber Kербela'da yaşadığı faciadır. İlk Müslümanlardan olan Hz. Osman (v. 35/656); Allah ve Rasûlü uğruna can ve malını feda etmekten geri kalmamış; Rasûlullah'a iki defa damat olup Zinnureyn lakabını almış; İslam'ın üçüncü halifesi olmuş; Kur'ân'ı Mushaf haline getirip İslâm ülkesinin belli başlı merkezlerine muallimlerle birlikte göndermiş; hilim ve edebiyetle Müslümanlara örnek olmuş yüce bir sahabî şahsiyettir.

1. Hz. Muaviye

Hz. Muaviye, hicretten beş yıl önce Mekke'de doğdu. Babası Ebu Süfyan Sahr (v.31/651) annesi Hind bint Utbe b. Rebia'dır (v. 60/681). Bütün sahabeler Kur'ân ve Rasûlullah'ın medh-ü-senasına mazhar olmuş yüce ve örnek şahsiyetlerdir. Ancak onların da hizmet ve kabiliyetlerine göre meziyetleri bulunmaktadır. Bu nedendir ki Kur'ân-ı Kerîm, bazılarını özel olarak zikrettiği gibi Rasûlullah da bazılarını özel olarak methetmiş ve kabiliyetlerine göre görev vererek onları onurlandırmıştır ki Hz. Muaviye, kendisine vahiy katibi yapacak kadar Rasûlullah'ın iltifat ve güvenine mazhar olmuş ashâptandır. Hz. Muaviye, aynı zamanda Rasûlullah'ın kayınbiraderiydi. Yani Ummü'l-Mü'minîn Ümmü Habibe Remle (v. 44/664) bintü Ebi Süfyan'ın kardeşidir. Hz. Muaviye, Rasûlullah'ın 'Allah'ım Muaviye'yi doğru yolu bulan ve doğru yolu gösterenlerden eyle ve onu doğru yolda yaşat'⁵ duasına mazhar olan bir yüce sahâbîdir. Bir gün Resûlullah Hz. Muaviye'yi (v. 60/680) bindiği binekte yedeğine aldı ve hangi tarafı bana dokunuyor?' buyurdu. Hz. Muaviye, 'Karnım Ya Resûlullah' dedi. Bunun üzerine Resûlullah 'Allah'ım! karnını ilimle doldur'⁶ buyurdu.

Kur'ân'ın da talimatı gereği Hz. Peygamber ihtiyaç duyduğu konularda ashabıyla sık sık istişarelerde bulunurdu. Bir konuda istişarede bulunmak üzere Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'i huzuruna kabul ederek fikirlerini sordular. İkisi de 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dediler. 'Bu işi yürütmek üzere bana birini tavsiye edin' buyurduktan sonra bana 'Muaviye'yi çağırın. Onu yanınızda bulundurun, yaptıklarınızı ona danışın; zira o güçlü ve güvenilir (emîn)dir'⁷ diye buyurdu. Hz. Peygamber ona güvendiği gibi en değerli iki arkadaşına da ona güvenmeyi tavsiye etmiş, her iki abide sahabisi de ona güvenmiş, itimat etmiş ve onu önemli görevlere atamışlardır.

Hz. Ali, Sıffin'de savaş halinde iken bile Hz. Muaviye'nin büyüklüğünü takdir etmekteydi. Rum kralının İslam sınırlarına doğru geldiğini duyan Hz. Ali, Rum kralına şu mektubu yazar: 'Vallahi vazgeçmez ve ülkene dönmezsen, ben ve amcaoğlum Muaviye üzerine geleceğiz, seni ülkenden çıkaracak ve genişliğine rağmen dünyayı sana dar edeceğiz, bunun üzerine kral korkudan geri döner.'⁸ Hz. Peygamber'in o güvenine ittibaendir ki Kabisa b. Cabir el-Esedî, 'Muaviye gibi içi-dışı bir olan birisini görmedim'⁹ demekten kendisini alamamaktadır.

Sahabe'den sonra en yüce makamı işgal eden Tabiîn, Sahabe'nin eli altında yetişmiş, eğitim görmüş ve İslamî hassasiyetin zirvesini yaşamıştır. Bu yüce nesil arasından abideleşen şahsiyetlerden Katade (v. 60-118/687-736), Mücahid b. Cebr (v. 104/721), Ebu İshak es-Sebiî' (v. 127/745) 'Muaviye'nin icraatlarını görseydiniz, Mehdi olduğunu söylerdiniz',¹⁰ gibi bir gerçeği ve vicdanî bir sorumluluğu dile getirmektedirler. Kaldı ki bunlar, Hz. Muaviye'nin hilafeti döneminde yaşamış, onun icraatlarını görmüş, hayat biçimine şahit olmuş âlimlerdendir. Ebû Derdâ (v. 32/653) Muaviye'nin namazı kadar Resûlullah'ın namazına benzer namaz görmedim, demektedir.¹¹

⁵ Tirmizî, "Fedâilü'l-Kur'ân", s. 46- 47.

⁶ Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1406/1986) c. 4, s. 66.

⁷ Zehebî, *Nübelâ*, c. 4, s. 66.

⁸ İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 8, s. 119.

⁹ Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Tarihu'r-Rusül ve'l-Mülûk*, (Hollanda/Leiden: 1979), c. 6, s. 188.

¹⁰ İbn Arabî, Muhammed b. Abdillâh b. Ahmed Kadî Ebu Bekir *el-Avasım mine'l-Kavasım*, thk. Muhibuddin el-Hatîb, (Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1371), s. 205.

¹¹ İbn Teymiyye, Ebi'l-Abbas Takiyüddin Ahmed b. Abdilhalim, *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, (Beyrut: Mektebetü'l-İlmiyye), c. 3, s. 185.

Ümmü Haram bintü Milhan b. Halid¹², Resûlullah'ın sık sık ziyaret edip evinde kaylule yaptığı, savaflara katılan, yaralıları tedavi eden, Enes b. Malik'in (v.93/712) teyzesidir. Bir kayluleden uyanan Rasûlullah (s) güler. Bir daha uzanır ve uyandıktan sonra yine güler. Zira rüyasında ümmetinin bir deniz seferine çıktığını görür. Ümmü Haram, 'Ya Resûlallah, dua buyur da ben o katılanlardan olayım' der. Resûlullah, 'Sen ilk katılanlardan olursun'¹³ buyurur. İlk İslam donanmasını kurup Kıbrıs seferine çıkan ve h. 27/648'de Kıbrıs'ı fetheden Hz. Muaviye'dir ki Ümmü Haram da o orduya katılanlardandır.

Hz. Muaviye, sahabeler arasında, Talha b. Ubeydillah (v. 36/656) Zübeyr b. Avvam (v. 36/656) ve Abdurrahman b. Avf (v. 332/652) düzeyinde en çok fetva verenlerden biriydi.¹⁴

Misver b. Mahreme (v. 73/692) ile sohbet eden Hz. Muaviye, 'İşlediğimiz bütün günahları itiraf ediyoruz. Ey Misver, affedilmediği takdirde seni helak edecek günahın var mıdır?' diye sordu. Misver 'Evet' dedi. Hz. Muaviye, 'Vallahi! Allah ile başkası arasında seçmek zorunda bırakıldığım her işte, Allah'ı başkasına tercih ettim ve ben amellerin kabul edildiği, iyiliklerin mükâfatlandırıldığı, affedilenlerin dışında kötülüklerin cezalandırıldığı bir dine sahibim' dedi. Urve (v. 94/713), 'Ne zaman Muaviye'yi anan Misver'i dinlediysen, mutlaka ona dua ederdi, demektedir.'¹⁵

İmam Şafiî (v. 204/819) nakleder ki: İbn Abbas'ın (v. 68/687) kölesi Küreyb'in 'Muaviye yatısı namazından sonra sadece bir rek'at vitir kıldı' haberini ulaştırdığı İbn Abbas, 'Doğru yapmıştır! Oğulcağızım, bir mi, beş mi, yedi mi veya daha fazla mı olduğunu Muaviye kadar kimse iyi bilemez' dedi.¹⁶

İslam tarihinde kimisi adaletiyle, kimisi hilmiyle, kimisi merhametiyle, kimisi başarılarıyla, kimisi cengâverliğiyle ve kimisi zulmüyle anılan pek çok hükümdar gelip geçmiştir. Her biri, yönetimindeki özelliğiyle tarih sayfalarında anılmaktadır. Bu hükümdar ve halifelerden adalet, hilim ve merhametiyle tarihe geçenlerden biri Hz. Muaviye'dir. Hz. Muaviye zahid, dünyaya önem vermeyen birisiydi. Ahmed b. Hanbel, Ali b. Ebi Hamle'nin babasından şöyle dediğini nakleder: 'Muaviye'yi Şam'da yamalı bir elbiseyle hutbe okuduğunu gördüm.'¹⁷ Evzaî'nin şeyhlerinden zahid Yunus b. Meyser el-Humeyrî,¹⁸ 'Hırkasının cepleri yırtık vaziyette Muaviye'yi Şam sokaklarında dolaşırken gördüm' demektedir.¹⁹ İbn Asakir (v. 571/1175) de, Darekutnî (v. 385/995)'den aynı nakli yapmaktadır.²⁰

Hicrî ikinci bin yılın müceddidi İmam-ı Rabbanî (v. 1034/1624), 'Hz. Muaviye'nin hataları, Resûlullah'ın (s) sahabisi olması dolayısıyla Üveys el-Karenî ve Ömer b. Abdülaziz'in doğrularından daha hayırlıdır. Amr b. As'ın (v. 43/664) yanılısı da o ikisinin doğrularından daha efdaldir. Zira bu büyüklerin (sahabenin) imanı, Rasûlullah'ı görmelerinden, Meleğin (Cibrîl) gelişinde hazır bulunmalarından, vahye şahid olmalarından ve mucizeleri gördüklerinden dolayı şühûdî (gözle görülür) hale gelmiştir. Diğer bütün kemalatın aslı olan bu üstünlük, başka kimsede bulunmamaktadır' demektedir.²¹ İbn Hacer el-Askalanî de (v. 852/1448) şu tesbitte bulunmaktadır: 'Hz. Muaviye'nin neseb itibarıyla Sahabenin büyüklerinden olduğu şüphesizdir. Hem neseb, hem nikâh itibarıyla Rasûlullah'a (s) çok yakın ve mahremidir. Onda İslam, sahabilik, nikâhla akrabalık şerefleri toplanmıştır ki bunların her biri cennette Rasûlullah (s) ile beraber olmayı gerektiren birer

¹² Ubade b. Samit'in hanımı. Hz. Osman döneminde katıldığı Kıbrıs gazvesinde vefat etmiştir. Zehebî, Nübela, III: 387.

¹³ Buharî, "Cihad" 3; Müslim, "İmare", 160; İbn Kesîr, İmâdüddin Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (Beyrut: Mektebetu'l-Maarif, 1997), c. 8, s. 229.

¹⁴ M. Esad Kılıçer, *İslam Fıkhiında Re'y Tarafatları*, (Ankara: DİB yayınları, 1994), s. 40.

¹⁵ Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 77.

¹⁶ Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 77.

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Kitabü'z-Zühd*, s. 172

¹⁸ Ebû Abdurrahman b. Amr.

¹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, c. 8, s. 134; Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 77.

²⁰ İbn Asakir, Ebu'l-Kasım Ali b. el-Huseyn b. Hibetillah, *Tarihu Dimaşk*, (Beyrut: ty) c. 7, s. 6.

²¹ İmam Rabbanî, Ahmed b. Abdülehed, *Mektubat*, (İstanbul: Şirketü Sönmez, 1388/1969), s. 280 (120. Mektup).

onurdur. Bunlara hilim, ilim ve halifelik şerefi de eklenirse, kalbinde az bir temizlik, doğruluk, iyilik, iman ve iz'anı olana başka bir şey anlatmaya gerek yoktur.²²

Hz. Muaviye de yüce ashabın değerli üyelerinden birisidir ki onun hususî hayatına ve ahlak anlayışına büyük bir ciddiyet hâkimdi. İyi bir baba ve ailesine düşkün bir koca idi. Dinî vazifelerini ihtimamla yerine getirirdi. İyi bir Müslüman olarak vefat ettiği muhakkaktır.²³ İlk İslam donanmasını kuran Hz. Muaviye'dir.²⁴ O yöneticilik, kumandanlık ve siyaset fitratı üzerine doğan biridir.

Çağdaş tarihçiler de, Hz. Muaviye'nin deha, kabiliyet, adalet ve yöneticilik gibi kişilik özelliklerinin üst düzeyde olduğunu idame ediyorlar. Bilim adamlarının oluşturduğu bir komisyonun hazırladığı eserde şöyle denilmektedir: "Muaviye, tamamıyla örnek bir Arap hükümdarı olarak tebarüz eder. Edipler, hukukçular, ansiklopediciler ve şairler, insanların idaresi ve devlet işlerine müteallik bir darb-ı mesel ve atasözü zikrettiklerinde, bunu Muaviye'ye mal etmekte tereddüt etmemişlerdir. Onda, seleflerinde olmayan teşkilatçı ve idareci vasıflar açık bir şekilde belirlemektedir".²⁵ 'Kaynaklar onun cömertliğini, tebaasına yaptığı ihsanları, onların teveccühlerini elde etmeyi ve kalplerini kazanmayı takdir etmekten kendilerini alamazlar. Hakaretlere tahammül, idare hususunda metanet, insanlara mevkilerine göre muamele ustalığı, hamiyet, vatandaşların her birine içtima-î mevkiye göre saygı gösterme onun meziyetleri arasında sayılmaktadır.²⁶ 'Araplar onun şahsında hükümdarlık kudretinin timsalini görmektedirler. Halefleri onun maharet derecesine ulaşamamışlar ve onu taklitle yetinmişlerdir.'²⁷

Hadîs imamlarının hepsi, 'an Muaviye radiyallahu anhu' şeklinde saygıyla ondan hadîs rivayet etmektedirler. Bu tespitlerden sonra Hz. Muaviye'nin üstün bir şahsiyet ve devlet adamı olduğu; kendisine yöneltilen eleştirileri hak etmediği anlaşılmaktadır.

Rasûlullah'ın (s) böylesine onurlandırdığı yüce bir sahabiyi, Rasûlullah'ın (s) kayınbiraderi ve yüce bir halifeyi bir Müslüman'ın eleştirmesi en azından Hz. Peygamber (s) ve sahabeye saygısızlık olduğunu ifade etmek istiyoruz.

2. Halife Olarak Hz. Muaviye

Bizler, geçmiş hükümdarlarda olduğu gibi Hz. Muaviye hakkında da herhangi bir hüküm veremeyiz. Ancak dönemleriyle ilgili tarihî bilgi ve belgelerle bir karara varabiliriz.

İslam tarihiyle alakalı eserler incelendiğinde, genel kanının, Hz. Muaviye'nin adil, halim, halkına şefkatli, başarılı, mütedeyyin bir şahsiyet olduğu görülmektedir. Buna rağmen, saygıyla anılan yöneticilerde de görülen bazı hataları nedeniyle bazı kesimlerce acımasızca eleştirilmektedir. Bize göre bu, Ehl-i Beyt'e duyulan aşırı sevgiden ve bu sevgiyi istismar eden Şîa'nın gülü (aşırılık) derecesine varan itikadî algısının yaygın ve baskın propagandasının etkisinde kalmaktan kaynaklanmaktadır.

Aksi halde, güvenilir kaynaklarımızdan derlediğimiz sahabe, tabiîn ve âlimlerimizin şahadetleri nasıl değerlendirilecektir?

Hz. Ömer hayatının istikametine, dehasına ve idarecilik kabiliyetine bakarak Hz. Muaviye'yi bütün Şam bölgesine vali tayin etti ve 20 yıl boyunca, aralarında binlerce sahabinin de bulunduğu o bölge halkını adaletle yönetti. Hz. Osman bu tayini sadece onayladı. Ordularının başında büyük fetihler yaptı. İslam devleti sınır ve güçte zirveye çıktı. Adil, merhametli ve mütedeyyin olmasaydı Hz.

²² Heytemî, Ahmed b. Hacer, *es-Savaiku'l-Muhrike fi'r-Reddi ala Ehl'l-Bidai ve'z-Zındıka*, (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, ty), s. 69.

²³ Heytemî, *es-Savaiku'k-Muhrike*, c. 2, s. 319.

²⁴ İbn Arabî, *el-Avasım*, s. 204.

²⁵ Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, (Konya: Kombassan Yayınları, 1994), c. 2, s. 318.

²⁶ Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 319.

²⁷ Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 319.

Ömer onu o geniş ve önemli bölgenin başında halifeliği boyunca tutar mıydı? Hz. Ömer, 'Hirekl ve Kisra'nın dehasına hayran kalıyorsunuz da Muaviye'nin dehasını bir kenara mı bırakıyorsunuz?' derdi.²⁸

İbn Abbas, 'Yönetimde Muaviye'den daha ahlaklısını görmedim'; 'Muaviye fakihdir' demektedir.²⁹ Cebele b. Süheym (v. 125/743), Abdullah Ömer (v. 74/694), 'Muaviye'den daha iyi yöneteni görmedim' dedi. Ben, 'Ömer de mi?' dedim. İbn Ömer, 'Ömer ondan daha hayırlıydı, ancak Muaviye ondan daha yöneticiydi' naklini yapmaktadır.³⁰

Büyük tabî, allame Hemmam b. Münebbih (v. 132/749), Abdullah b. Abbas'ın (v. 67/686), 'Muaviye'den yöneticilik için daha iyi yaratılanı görmedim. İnsanlar rahat bir şekilde ona ulaşım sorunlarını iletiyorlardı' dediğini nakletmektedir.³¹

Zehebî (v. 748/1347) şöyle demektedir: 'Ömer'in çok sıkıntılı bir bölgeye onu atması, Hz. Osman'ın bunu onaylaması-şeref olarak-Hz. Muaviye'ye yeter. Bölgeyi kontrol altına aldı, en ideal şekilde yönetti,-her ne kadar bazıları rahatsız oldu ise de-cömertliği ve şefkatiyle insanları memnun etti. Yönetici böyle olmalıdır. Her ne kadar Rasûlullah'ın (s) ashabından ondan çok daha hayırlısı, daha faziletlisi ve daha uygunu var ise de o, insan aklının kemaliyle, aşırı şefkatiyle, deha ve ileri görüşlülüğünün gücüyle bütün âlemi yönetti. Evet, bazı işleri (hata) de vardır ki hesap vereceği yer Allah'ın huzurudur. Hz. Muaviye halkı tarafından seviliyordu. Yirmi sene Şam valiliği, yirmi sene de halifelik yaptığı İslam devletinde kimse onu eleştirmede, aksine milletler ona boyun eğdi, Arab ve Acem'e hükmetti. Devletin sınırları Haremeyn'i, Mısır, Şam, Irak, Horasan, Cezire, Yemen, Mağrib vs.'yi kapsıyordu.'³²

'Hz. Muaviye'yi suçuyorlardı. Oysa Muaviye'ye ilk olarak Hz. Osman yetki vermiş değildi. Ona Rasulullah, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de yakınlık göstermişti. Valilerden, hayatı boyunca itibarını devam ettiren çok kimse mevcuttur. Muaviye b. Ebi Süfyan bunlardandı. Hz. Ömer'in halifeliğinin başından sonuna kadar vali idi. Onun idaresinde Şam, İslam vilayetlerinin en mamuru durumuna geldi.'³³

Hz. Muaviye saygın bir sahabî ve devlet adamı olmasaydı, Aşere-i Mübeşşere'den Sa'd b. Ebi Vakkas (v. 55/675), 'Hz. Osman'dan sonra Muaviye gibi hak ile hükmeden görmedim' şahadetinde bulunur muydu? Tabînin ileri gelenlerinden Busr b. Said el-Medenî (v. 100/718), Abdullah el-Eşec el-Bekîr (v. 127/745), Leys b. Sa'd (v. 175/791) vb.leri bu şahadeti onaylarmıydılar?³⁴

İbn Teymiyye, 'Ebu Bekir ve Ömer dışında kıyas yapılırsa Muaviye'den daha hayırlı bir idareci yoktur' demektedir.³⁵

Hz. Muaviye, Şam'daki kırk yıllık yöneticiliği (20 yıl vali, 20 yıl halife) boyunca, 'Her tabakadan insanlara iyilik yapan, hayır yapanları destekleyen, cahillere hilimle yaklaşan; böylece eksikliklerini gideren, Şeriat-ı Muhammediyye'nin hükümlerini azim, kararlılık, iman ve şefkatle uygulayan, namazlarda imamlık yapan, toplumu iyilik ve güzelliğe yönlendiren, savaşlarda komutanlık yapan bir liderdir.'

Hz. Muaviye, huzuruna aldığı vezir ve ileri gelenlere hergün şöyle derdi: 'Herkes size asiller diye hitap ediyor. Bu asil olduğunuz için değil, burada benim huzurumda oturmanıza müsaade edildiği içindir. Bu sebeple huzuruma kabul olunmayanların menfaatlerini gözet/le/mek ve onları korumak

²⁸ Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 70

²⁹ Buharî, "Fedâilü's-Sahabe", 28.

³⁰ Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 77.

³¹ Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 77.

³² Zehebî, *Nübela*, c. 4, s. 69.

³³ Doğuştan Günümüze, c.2, s. 220.

³⁴ İbn Kesir, *el-Bidâye*, c. 8, s. 133; Zehebî, *Nübela*, c.4, s. 76.

³⁵ İbn Teymiyye, *Minhac*, c.3, s. 185.

vazifesi de size düşer.'³⁶ Kendisi de sıkıntısını bildirenlere yardım eder ve her türlü ihtiyaçlarını karşılardı³⁷. A'meş (v. 148/766), adalette Hz. Muaviye'yi Ömer b. Abdülaziz'e tercih ederdi.

'Kişi Muaviye'ye, 'Ey Muaviye! Ya bizi doğru yönetirsin veya biz seni doğrulturuz' diyordu. Muaviye, 'Ne ile beni doğrultacaksınız?' dediğinde adam 'Sopayla doğrulturuz' derdi. Muaviye, 'O zaman doğru yönetim' derdi.'³⁸

İbn Asakir (v. 571/1175), bir adam Ebu Zür'a er-Razî'ye (v. 264/878), 'Muaviye'ye kızıyorum' dedi. Ebu Zur'â, 'Niçin?' diye sordu. Adam, 'Ali ile savaştı' dedi. Ebu Zur'a, 'Yazıklar olsun sana! Muaviye'nin Rabbi Rahîmdir; hasmı ise kerîmdir, sana ne oluyor da aralarına giriyorsun?' dedi.³⁹

Şayet halifelik ölçüsü Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer ise, İslam tarihinde o ölçüye ulaşan kimse olmamıştır. Şayet ölçü, ehliyet, kabiliyet, adalet, şer'î hükümleri uygulama, ufuk genişliği ve cihat ise Hz. Muaviye hiç bir halifeden geri değildir. Hz. Muaviye, 'Devletin menfaatleri bahis mevzuu olunca hiç bir şeyi yapmaktan çekinmeyen bir yaratılıştadır.'⁴⁰

İbn Teymiyye (v. 728/1328), 'Muaviye'nin, yönetimi en hayırlı yöneticilerin yönetimi idi. Halk onu seviyordu. *Sahihayn*'deki rivayete göre Rasûlullah (s) buyurur: 'İdarecilerinizin en hayırlısı sizin sevdiğiniz, onların sizi sevdiği; onlara dua ettiğiniz, onların size dua ettiği; en kötülerini (şerlileri), onlardan nefret ettikleriniz, onların sizden nefret ettikleri, onlara sövdükleriniz (lanetledikleriniz), onların sizi lanetledikleridir'⁴¹ demektedir.

Hz. Ali ve Hz. Muaviye sahabyıdı ve müctehittiler. Her birisinin çevresinde pek çok sahabyı, tabiîn ve ulema vardı. Rasûlullah'ın (s) mübarek ve allame zevcesi Ümmü'l-Mü'minîn Hz. Aişe (v. 57/677) olmak üzere Aşere-i Mübeşşere'den Hz. Zübeyr b. Avam (v. 36/656), Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas (v. 55/675), Hz. Talha b. Übeydillah (v. 36/657) ile Hz. Abdullah b. Ömer, Hz. Üsâme b. Zeyd (v. 54/674) gibi sahabenin ileri gelenleri Hz. Muaviye'yi haklı görüyorlardı ve Hz. Ali'ye bey'at etmeyenlerdendi. Hz. Aişe, Hz. Muaviye'nin tarafında Cemel'de Hz. Ali'ye karşı savaştı. Hatta Hz. Ali'nin kardeşi Akîl bile Hz. Muaviye'nin safındaydı. Bunların dışında şu sahabiler de Hz. Ali'ye bey'at etmediler: 'Hassan b. Sabit (v. 54/674), Zeyd b. Sabit (v. 45/666), Ka'b b. Malik (v. 50/671), Mesleme b. Muhalled (v. 62/682), Ebu Saîd el-Hudrî (v. 64/683), Muhammed b. Mesleme (v. 43/663), Nu'man b. Beşir (v. 64/683), Rafi' b. Hudeyc (74/693), Fudala b. Ubeyd (v. 53/673), Ka'b b. Ucre (52/672), Kudame b. Maz'un (v. 36/656), Abdullah b. Selam (43/6632) ve Muğire b. Şu'be'(v. 50/671).

Ayrıca Şam yanında, Mısır, Kufe, Basra ve Yemen valileri ve halkı da Hz. Ali'ye bey'at etmeyenlerdendi. Görüldüğü gibi, o günkü İslam dünyasının çoğunluğu Hz. Ali ile değil, Hz. Muaviye ile beraber görülmektedir.

Hz. Muaviye, Arapların dört dâhisinden biri kabul ediliyordu. Dahî kabul edilen diğer üç isim olan Amr. b. As, Muğire b. Şu'be, Ziyad b. Ebihi (v. 53/673) ile yine dahî kabul edilen Übeydullah b. Ziyad da Hz. Muaviye ile beraber hareket ediyorlardı. Bu beş dahînin toplamından büyük bir zekâ, kabiliyet ve hareket ve yönetim potansiyeli ortaya çıkıyordu. Hz. Muaviye'yi destekleyen 10. 000 civarında sahabenin olduğu söylenmektedir.

3. Veliahdlık Eleştirisi

Veliahd tayin ettiği gerekçesiyle Hz. Muaviye'ye yapılan 'tenkidlerin karşısında, halifelîğin bir aileye bağlanmasında ümmetin beraberliğini korumak açısından hayır bulunduğunu belirten görüşler de ileri sürülmüştür.⁴² 'Hilafeti şûra'ya değil, oğluna bırakması 'efdal' olanı terketmektir.'⁴³ Bu da,

³⁶ Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 315.

³⁷ İbn Arabî, *el-Avasım*, s. 210.

³⁸ Zehebî, *Nübele*, c. 4, s. 77.

³⁹ İbn Arabî, *el-Avasım*, s. 206.

⁴⁰ Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 319

⁴¹ Müslim, "İmare", 33/18

⁴² Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 311.

⁴³ Arabî, *el-Avasım*, s. 222.

Hz. Muaviye'nin bu denli eleştirilmesine gerekçe olamaz. Zira 'efdal' olanı terketmeleri bir yana, Kur'an ve sünnetin ruhuna aykırı icraatlarda bulunan, ancak Hz. Muaviye'nin yarısı kadar eleştiri konusu yapılmayan o kadar çok yönetici var ki. 'Efdal-mefdûl' konusu çok tartışılmıştır. Bu tartışmalara İmamü'l-Haremeyn (v. 478/1085) adeta son noktayı koyarak şöyle demektedir: "Faziletten maksat, imamete talip olanda bulunması gereken şartlara sahip olmaktır." Şayet bu şartlar mefdûlda varsa seçilmesinde bir sorun yoktur ki bu şartlar Hz. Muaviye'de fazlasıyla bulunmaktadır. Aksi halde hem Hz. Ömer, hem Hz. Osman onu Şam gibi kritik bir bölgeye vali atamazlardı. İmamü'l-Haremeyn devam etmektedir: "Fadıla imamet akdi zorlaşır, mefdûle akidte Müslümanların maslahatı gerektiriyorsa caiz olduğunda ihtilaf yoktur. Çünkü insanların buna ihtiyacı ve güç sahiplerinin arzusu vardır. Şayet fadılın seçilmesi sonucu fitne çıkar, zorluklar baş gösterir, başka bir yol bulunmaz, ordu dağılır, yönetim mefdûlün öncelliğine muhtaçsa, zorunlu olarak mefdûle bey'at edilir. Çünkü imamı seçmekten maksat ümmetin maslahatıdır. Fadıla akidte karışıklık ve huzursuzluk; mefdûla bey'atte birlik ve düzen varsa, bütün hakikat ehlinin ittifakıyla halkın maslahatı olan yapılır (mefdula beyat edilir). Bir fadıl (faziletli) öne çıkarılır, ona itaat edilir; fakat aynı zamanda ondan daha faziletli (efdal) biri çıkarsa, birincisine (fadıl) bey'ata uyulmayacağına ihtilaf yoktur."⁴⁴ 'Ancak, bu görüşün (eleştirilerin) sahipleri, Muaviye döneminde ona karşı çıkanların da, aynı sistemi benimsediklerini belirtirler: Mesela Muaviye'yi oğlu Yezid'i veliaht yaptığı için en çok tenkid edenler Şîilerdir. Oysa Şîilerin kendileri de halifeliği Hz. Ali ve oğulları arasında babadan oğula intikal ettirerek düzenlerler. Ayrıca Abbas'ın soyundan gelenler de aynı yolu takip etmiş, halifeliği Abbasî hanedanı dışına taşımayacak olan bir hak olarak görmüşlerdir.'⁴⁵

Şîa, imameti Hz. Ali (v. 40/661)'den başlatıp Mehdi-yi Muntazar'la bitirmektedirler ve bu hakkı aynı sülaleden babadan oğula geçecek şeklin dışında, efdal, mefdûlü düşünmeden tanımamaktadırlar. Abbasî Hanedanlığı eleştiriden azade kılınırken, Emevî Hanedanlığı'nı topa tutanların geçerli argümanlarının olması gerekir. Kaldı ki, Abbasîler döneminde yapılan zulümlerin, Emevîler döneminden geri kalan tarafı bulunmamaktadır.

4. Hz. Muaviye'nin Bir Günü

Berber çalışmaktan onur duyduğumuz ve büyük çapta istifade ettiğimiz değerli bilim adamı İhsan Süreyya Sırma Hocamızın *Mes'ûdî*'den alıntı yaptığı 'Hz. Muaviye'nin 24 saati' nasıl geçirdiğini buraya almak istiyoruz:⁴⁶

1. Günde beş defa halkı dinlerdi.
2. Sabah namazından sonra görevlilerden ülkenin durumuyla ilgili bilgiler alırdı.
3. Kur'ân'dan bir cüz okurdu.
4. Odasına çekilir, ihtiyaçlarını görür, dört rek'at duha namazını kıları.

⁴⁴ Cüveynî, İmamü'l-Haremeyn, Ebü'l-Mea'î, *Giyasü'l-Ümem fi İltiyasi's-Zulem*, thk. Dr. Abdülazîm ed-Dîb, (Mektebetü İmâmi'l-Haremeyn, 1401), s. 167. Pek çok konuda olduğu gibi, bu konuda da İslam alimlerinin ittifakı yoktur. İmamü'l-Haremeyn'in dile getirdiği görüşlere ilaveten şu alimlerin fikirleri de zikredilebilir: Ehl-i Sünnetin büyük çoğunluğu, çağın en üstün olanının (efdal) imamete seçilmesi gerektiği görüşündedir. Ancak, onun seçimi fitne ve kargaşaya sebep olacağına, imamete ehil olması şartıyla daha az faziletli (mefdûl) seçilebilir. (Cüveynî, İrşad, s. 430-31; Bağdadî, Usûlüddin, s. 294; Şehristanî, Milel, s. 160-61) İbn Hazm (v. 456/1064), bu görüşü bütün Ehl-i Sünnet'e, Haricî, Mu'tezile, Mürchie'den birer gruba ve Zeydiyye'ye maletmiştir. (İbn Hazm, *Fasl*, IV. 163; Şehristanî, *Milel*, s. 159; Bağdadî, Usûlüddin, s. 293.) Daha üstün (efdal) olduğu halde daha az faziletlisi (mefdûl) seçmek caizdir. Çünkü, Hulefa-i Raşidîn'den sonra, Kureyşlilerden daha faziletlisi olduğu halde, daha az faziletlinin seçilmesinin (mefdûl) imametin caiz olduğunda ulemanın icmâını gösterir. (Heytemî, Savaik, s. 5.) Bu konuda Askalanî şöyle demektedir: "Hz. Ömer'in (r) şehirlere vali atamalarındaki tutumundan anlaşılabilir şudur: O yalnız daha dindar olmayı değil, belki siyaseti anlamayı, Şerîat'e aykırı davranışlardan sakınmayı da göz önünde bulunduruyordu. Bunun için Şam'da Ebu'd-Derda, Kufe'de İbn Mes'ud (v. 32/652) gibi dini daha iyi bilen ve daha üstün olanlar olduğu halde, Muaviye, Muğire b. Şu'be ve Amr b. As gibilerini atamıştır." (Askalanî, *Feth*, c. 16, s. 324.)

⁴⁵ Doğuştan Günümüze, c. 2, s. 312.

⁴⁶ Mes'ûdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin (v. 346/956), *Murûcû'z-Zeheb ve Medînetü'l-Cevher*, thk. Muhyiddin Abdülhamid, (Dimaşk: 1979), c. 3, s. 39-41'ten naklen, Sırma, İhsan Süreyya, *Müslümanların Tarihi*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2014), Aycan, s. 67-68. Tarafımızdan maddeler haline getirilmiştir.

5. Önemli görevlerde bulunan devlet memurlarını toplar, taleplerini alır, meselelerini dinler, kendi düşüncelerini söylerdi. Bu çalışma kahvaltıda da devam ederdi.

6. İstirahate çekilirdi.

7. Öğle namazı için camiye çıkar, yerine oturur, istekleri olanların yanına gelmelerini isterdi. Her türlü ihtiyaç sahipleri dertlerini söyler, Muaviye de ihtiyaçlarının giderilmesi için emir verirdi.

8. Bu işlemi günde beş defa tekrarlardı.

9. Yatsı namazını kıldırdıktan sonra üst düzey görevlilerle toplantı yapardı.

10. Gecenin 1/3'nü devlet işlerini görüşmekle,

11. Gecenin 1/3'nü, diğer ülkelerin yönetim biçimlerini görevlilerle tartışmakla,

12. Gecenin 1/3'nü, istirahatle geçirirdi.

13. Uykusu olmadığı takdirde onu da kitap okumak ve arşivleri taramakla geçirirdi.'

Kırk yılını bu şekilde geçiren bir vali/Halife'den söz ediyoruz.

5. Hz. Muaviye'nin Hz. Hasan ile Anlaşması

Hz. Ali'nin vefatından sonra Irak bölgesi Hz. Hasan'a (v. 40/660) bey'at etti ve Şam'ı Hz. Muaviye'den almak üzere harekete geçmesini istedi. İki ordu Enbar'a yakın Mesken denilen yerde karşılaştılar. Hz. Hasan, büyük bir katliam olmadan kimsenin zafere ulaşamayacağını anladı ve

1. Medine ve Hicaz bölgesinden kimseye zarar vermemek,

2. Ondan sonra hilafete geçmek,

3. Ailesinin geçimini sağlayacak kadar Beytü'l-Malden yardım yapılması şartlarıyla savaşmaktan vazgeçerek hilafeti Hz. Muaviye'ye bırakarak Medine'ye döndü. (H. 41/661)

Hz. Hasan bundan dolayı eleştirilmiştir. Hatta Şîa bile onu eleştirir ve Hz. Hüseyin'in (v. 61/680) adını gündemden düşürmezlerken Hz. Hasan'ı anmazlar. Kendi döneminde ona, 'Ya 'are'l-Mü'minîn / Ey mü'minlerin utancı' diye eleştirenlere Hz. Hasan, 'el-'aru hayrûn mine'n-nâr/utañ ateşten daha hayırlıdır' cevabını veriyordu.⁴⁷ Hz. Muaviye'nin Hz. Hasan'ı zehirlettiği iddiası gerçek dışıdır. Hiçbir delil ve belgesi yoktur. Hz. Muaviye Şam'da, Hz. Hasan Medine'de oturuyordu. Kendi insiyatifiyle hilafetten ferağat edip ona bırakan Hz. Hasan'ı Hz. Muaviye niçin zehirlesin? Bu konuda pek çok iddia bulunmaktadır ki Türkler tarafından zehirlendiği bile söylenmiştir. Kaldı ki Hz. Hasan 'Mıtlak'tı⁴⁸ ve herhangi bir hanımının yanında pek durmazdı. Dolayısıyla hangi hanımı tarafından zehirlendiği bilinmediği gibi kesin bilgi ve belgesi de bulunmamaktadır.⁴⁹ Yezid'in, Hz. Hasan'ın hanımı Ce'de binti el-Eş'as b. Kays el-Kenedî'ye çeşitli ikramlarda bulunarak onunla evleneceği va'diyle zehirlettiği iddia edilse de doğruluğu ispatlanamamıştır. Ce'de, Yezid'e 'Sözünü tut' haberini gönderince Yezid, 'Kocan Hasan b. Ali gibi birisine ihanet ettin, benim gibi birisi sana nasıl güvenebilir?' cevabını göndermiştir.

6. Kerbela Hadisesi

Hz. Muaviye vefat edip (60/680) yerine Yezid seçilince, Medine valisi Velid b. Utbe, geceleyin Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr'i (v. 73/693) getirterek bey'at etmelerini istedi. Onlar, 'Bizim gibiler gece bey'at etmez, herkesin önünde bey'at etmemiz gerekir' diyerek döndüler ve o gece Mekke'ye hareket ettiler.

⁴⁷ Zehebî, Nübela, c. 4, s. 74.

⁴⁸ Çok eşli.

⁴⁹ İbn Teymiyye, *Minhac*, c. 2, s. 225

Kufeliler, Hz. Muaviye'nin vefatını ve Hz. Hüseyin'in Yezid'e bey'at etmediğini duyunca haber gönderek Kufe'ye davet ettiler. Gitmeye karar verince amcasının oğlu Müslim b. Ukayl'i (v. 61/680) öncü olarak gönderdi.

Bunu duyan Yezid'in komutanı Ubeydullah b. Ziyad (ö. 67/686), gece Kufe'ye giderek Müslim'i ve bazı Kufe ileri gelenlerini öldürdü. Hz. Hüseyin, ailesiyle Mekke'den Kufe'ye gitme hazırlığını yaparken Ömer b. Hars b. Hişam el-Mahzumî yanına gidip, 'Yezid'in yöneticileri, idarecileri, ordusu ve beytü'l-malı (devlet hazinesi) bulunan Kufe'ye gitme! İnsanlar dirhem ve dinarın köleleridir. Dünya malı tatlıdır. Kufeliler seni desteklemeyecektir!' tavsiyesine karşılık Hz. Hüseyin teşekkür etti ancak Kufe'ye gitme kararından vazgeçmedi. Arkasından Abdullah b. Abbas ile Mekke'nin ileri gelenlerinden bir grup yanına gitti ve 'Allah için Kufe'ye gitme, seni bundan sakındırıyoruz! Kufeliler, Yezid'in valilerini öldürmüş, topraklarına el koymuş ve düşmanlarını sürmüşlerse git. Ancak bunları yapmamışlarsa; valileri yerinde onlara hükmediyorsa ve haraçlarını alıyorsa seni savaşa davet ediyorlar demektir. Sana yalan söylemediklerinden, seni aldatmayacaklarından ve sana ihanet etmeyeceklerinden emin değiliz!' dediler. Ancak Hz. Hüseyin onlara da teşekkür etti ancak kararından vazgeçmedi. Medine'den Abdullah b. Ca'fer (v. 84/703) iki oğlunu; Said b. As (v. 59/679) ve ileri gelenlerden bir grup Hz. Hüseyin'e mektup göndererek Mekke'den kesinlikle ayrılmamasını rica ettiler. Dinlemedi. Abdullah b. Zübeyr b. Avam yanına gitti ve 'Hicazda kalırsan sana bey'at eder, seni destekleriz' dediyse de dinlemedi. Ertesi gün Abdullah b. Abbas tekrar gitti ve 'Vallahi! Beni dinleyeceğine bilsen, bütün Mekke halkı başımıza toplanıncaya kadar seninle kavga ederdim. Ancak beni dinlemezsin! Şayet mutlaka gideceksen, kadınları ve çocuklarını sakın götürme!' dedi. Dinlemedi. Ehl-i Beyt'inden seksen kişiyle H. 60/680 Zi'l-Hicce'de Cumartesi günü yola çıktı.

Saffah denilen yerde Kufe'den gelen ünlü Arap şairi Ferezdek (v. 110/728) ile karşılaştı. Kufe'nin durumunu sorunca Ferezdek, 'Gönülleri seninle, kılıçları Beni Ümeyye iledir. Geri dön!' dediyse de dinlemedi ve yola devam etti. Hacir denilen yerde Abdullah b. Mutî ile karşılaştı. İbn Mutî, 'Allah'ı hatırlayarak İslam'ın saygınlığının çiğnenmemesini düşün! Allah için Kureys'in, Arabların saygınlığını gözardı etme! Vallahi! Benu Ümeyye'nin elindeki saltanatı almaya kalkışırsan seni öldürürler! Seni öldürürlerse, bundan böyle çekinecekleri kimse kalmayacaktır..Allah için, Allah için bunu yapma, Kufe'ye gitme ve kendini Benu Ümeyye'nin önüne atma!' dediyse de dinlemedi. Tağlebiyye mevkinde gelince amcası oğlu Müslim'in katledildiği haberi geldi. Yakın dostları, 'Allah için geri dön! Vallahi durum lehine değil aleyhinedir. Kufeliler sana yardım etmeyecekler!' dedilerse de dinlemedi. Zebale denilen yere gelince, amcaoğlu Müslim'den haber almak üzere gönderdiği sütkardeşi Abdullah b. Bektar'ın (v. 61/680) öldürüldüğü haberi gelince 'Taraftarlarımız bize ihanet ettiler' dedi ve yolda ona katılanlara, 'Dönmek isteyenler dönebilir' dedi. Mekke'den onunla çıkan aile efradından başka kimse kalmadı. Çünkü yolda ona katılanlar zafer ve ganimet bekliyordular.

Batnu'l-Akabe denilen yere gelince Arağ şeyhlerinden birisi önünü kesti ve Kufe'ye gitmekten vazgeçmesi için yalvardı. Vazgeçmedi. Ve olanlar oldu. (10 Muharrem Cuma 61/681.)

İctihadında hata yaptı diye Hz. Muaviye'yi acımasızca eleştirenler, gitmemesi için bunca rica ve ısrarlara, aile efradından başka yanında kimsenin bulunmamasına, karşısında Yezid ve güçlü ordusuna karşı; babasına ihanet etmelerine rağmen Kufe'ye gidip hala yaraları kapanmayan Kербela faciasına neden olan Hz. Hüseyin'i tek kelimeyle eleştirmemektedirler.

Sonuç

İslam tarihi, Müslümanları yöneten pek çok halife, sultan, kral görmüştür. Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer ve Ömer b. Abdülaziz dışında Hz. Muaviye de hilim, şefkat ve tevazu sahibi, ülkesini başarıdan başarıya götüren, halkını huzur ve güven içinde yöneten Müslüman yöneticilerden sayılır.

Hz. Muaviye'nin kişiliği, dinine bağlılığı, yönetim şekli objektif ele alınması halinde, tarihin ender Müslüman şahsiyetlerinden biri olduğu anlaşılabilir.

Ne var ki, kendince bazı gerekçeler ve içtihadı ile yönetimi oğluna bırakan büyük sahâbî ve yönetim dehası Hz. Muaviye, Şîa'nın büyük ve ağı eleştirilerine ve hatta hakaretlerine maruz kalmıştır.

Yapılan haksız eleştiriler, Kur'ân'ın tutumuna ve Resûlullah'ın (s) sahabesi ile alakalı hassasiyet ve tavsiyelerine uymadığı gibi, bu sahâbînin de kişiliğine bir zulümdür.

Adalet ve objektiflik adına Hz. Muaviye ile ilgili övücü hadisler ve önemli insanların onun hakkındaki yine övücü sözleri bilinmelidir. Oğlunu veliaht tayin etmesindeki tüm saikler ortaya çıkarılmalıdır. Ayrıca Hz Hasan ile anlaşmasının o gün Müslüman âlemini birleştirdiği görülmüştür. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dâhil Hariciler dışında tüm Müslümanlar Hz. Muaviye'ye biat etmiştir. Hz. Muaviye'ye dolaylı olarak eleştiri sebebi kılınan Kerbela hadisesi de farklı okumalara tabi tutulmalıdır.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel (v. 241/855), *Kitabü'l-İlel ve Ma'rifeti'r-Rical*, thk. Talat Koçyiğit-İsmail Cerrahoğlu, İstanbul: 1987.
- Aycan, İrfan, *Saltanata Giden Yolda Muaviye b. Ebi Süfyan*, Ankara: Fecr Yayınevi, 1990.
- İbn Sa'd, Muhammed (v. 230/844), *et-Tabakatü'l-Kübra*, Beyrut: 1957.
- Buhârî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre b. Berdizbeh (v. 256/870), *Sahîhu el Buhârî (1-8)*, İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ty.
- Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Konya: Kombassan Yayınları, 1994.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî el-Ezdî (v. 275/888), *Sünenu Ebi Dâvûd (Avnu'l-Ma'bûd ile beraber 1-14)*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1399/1979.
- İbn Abdirabbih, Ahmed b. Muhammed (v. 327/939), *İkdü'l-Ferîd*, thk. Kom., Beyrut: 1987.
- İbn Arabî, Muhammed b. Abdillâh b. Ahmed Kadî Ebu Bekir (v. 543/1148), *el-Avasım mine'l-Kavasım*, thk. Muhibuddin el-Hatîb, Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1371.
- İbn Asakir, (v. 571/1175), *Tarihu Dimeşk*, Beyrut: ty.
- İbn Hacer, Ahmed, el-Heytemî, *es-Savaiku'l-Muhrike fi'r-Reddi ala Ehli'l-Bidai ve'z-Zındıka*, Kahire: Mektebetü'l-Kahire, ty.
- Ahmed b. Hanbel, *Kitabü'z-Zühed*, Beyrut: 1987, ty.
- İmâdüddin Ebu'l-Fidâ (v. 774/1372), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut: Mektebetü'l-Maarif, 1977.
- İbn Teymiyye, Ebi'l-Abbas Takiyüddin Ahmed b. Abdilhalim (v. 758/1357), *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, Beyrut: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ty.
- İmam Rabbanî, Ahmed b. Abdülehed, *Mektubat*, İstanbul: Şirketü Sönmez, 1388/1969.
- Ebu Nuaym, Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed el-İsfehânî, (v. 430/1039), *Tesbîtü'l-İmame ve Tertîbü'l-Hilafe*, thk. İbrahim Ali et-Tehamî, Beyrut: Daru'l-İmam Müslim, 1407/1986.
- Kılıçer, M. Esad, *İslam Fıkhdında Re'y Taraftarları*, Ankara: DİB yayınları, 1994.
- Mes'ûdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin (v. 346/956), *Murûcü'z-Zeheb ve Medînetü'l-Cevher*, thk. Muhyiddin Abdülhamid, Dımaşk: 1979.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn b. el-Haccâc el-Kuşayrî en-Neysâbü'rî (v. 261/875), *Sahihu Muslim*, thk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Kahire: Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1336/1918.
- Sealibî, Ebu Mansur Abdülmelik b. Muhammed (v. 429/1038), *Sîmarü'l-Kulûb fi'l-Mudafi ve'l-Mensûb*, thk. Muhammed ebu'l-Fadl, Mısır: 1965.
- Şeblenî, Mü'min b. Hasan, *Nuru'l-Ebsâr fi Menâkibi Âl-i Beyti'n-Nebiyi'l-Muhtar*, Diyarbakır: el-Mektebetü'l-İslamiyye, 1978.
- Sırma, İhsan Süreyya, *Müslümanların Tarihi*, İstanbul: Beyan Yayınları, 2014.
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr (v. 310/922) *Tarihu'r-Rusül ve'l-Mülûk*, Hollanda/Leiden: 1979.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Süre (v. 279/892), *el-Câmiu's-Sahîh ve hüve Sunenu't-Tirmizî*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty.
- Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî (v. 748/1374), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Beyrut: Müesseseseer-Risâle, 1406/1986.